

РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНЬ З АРАБСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ ІСПАНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ

Літвіх Андрій Володимирович,

викладач кафедри романської філології

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ORCID ID: 0009-0008-4556-3372

Гапончук Анастасія Олегівна,

викладач кафедри романської філології

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ORCID ID: 0009-0000-6891-8502

У статті досліджується питання ролі запозичень з арабської мови у формуванні лексичного фонду іспанської мови в контексті тривалих історичних, культурних і мовних контактів на Піренейському півострові. Актуальність теми зумовлена значною кількістю слів арабського походження в сучасній іспанській мові та їх активним використанням у різних сферах життя нинішнього іспаномовного суспільства. Відомо, що лексичні запозичення є прямим результатом контакту між двома мовами, що співіснують в одному суспільстві чи на певній території. Щодо арабської та іспанської мов, то вони співіснували на території Піренейського півострова протягом майже 800 років, тож не є дивним той факт, що значна частина слів арабського походження міцно вкоренилася в іспанській мові. Більшість цих слів проникли в іспанську мову в епоху Середньовіччя під час постійних воєнних конфліктів між християнськими та мусульманськими державами півострова чи як результат соціально-культурних чинників. Лексичні запозичення переважно стосувалися сфер сільського господарства, продуктів харчування, інженерії, науки, повсякденного життя, ремесл, військових термінів, державних посад чи топонімів. У процесі асиміляції нові лексичні одиниці адаптувалися до фонетичних та граматичних норм іспанської мови, проте частково зберегли деякі риси, що вказують на їх арабське походження. У пропонованому дослідженні розглянуто поняття лінгвістичного запозичення, історичні передумови та основні причини появи лексики арабського походження в іспанській мові. Також у роботі здійснено класифікацію запозичень за сферами їх використання, проаналізовано запозичення з етимологічної перспективи й описано основні способи їх адаптації на фонетичному чи морфологічному рівні до структури іспанської мови. Слова арабського походження не лише кількісно збагатили іспанську лексику, а й зробили її більш різноманітною, відобразивши нові соціально-технологічні реалії життя суспільства. Такі слова є невід'ємною частиною лексики іспанської мови та свідченням багатої історичної спадщини Іспанії.

Ключові слова: іспанська мова, арабська мова, лексичні запозичення, лексика, лінгвістика, лексичний фонд, лексикологія, іношомовні запозичення.

Litvikh Andrii, Haponchuk Anastasiia. The role of borrowings from Arabic in the formation of Spanish vocabulary

This article is dedicated to the role of borrowings from Arabic in the formation of Spanish vocabulary in the context of long-term historical, cultural and linguistic contacts on the Iberian Peninsula. The relevance of the topic is caused by the significant number of words of Arabic origin in modern Spanish and their active use in various spheres of life of the current Spanish-speaking society. It is known that lexical borrowings are a direct result of contact between two languages that coexist in the same society or in a certain territory. In the case of Arabic and Spanish, they coexisted on the territory of the Iberian Peninsula for almost 800 years, so it is not surprising that a significant part of words of Arabic origin have become firmly adopted in the Spanish language. Most of these words entered the Spanish language in the Middle Ages during the constant military conflicts between the Christian and Muslim states of the peninsula or as a result of socio-cultural factors. These lexical borrowings mainly concerned the areas of agriculture, food, engineering, science, everyday life,

crafts, military terms, government posts or toponyms. In the process of assimilation, new lexical units were adapted to the phonetic and grammatical norms of the Spanish language, but they partially preserved some features that indicate their Arabic origin. This study examines the concept of linguistic borrowing, historical preconditions and the main reasons for the emergence of vocabulary of Arabic origin in the Spanish language. The paper also provides a classification of borrowings according to the spheres of their use, analyzes loanwords from an etymological perspective, and describes the main ways in which they were adapted to the structure of Spanish at the phonetic and morphological levels. Words of Arabic origin not only quantitatively enriched the Spanish lexicon but also made it more diverse, reflecting new socio-technological realities of social life. These words constitute an integral part of the Spanish vocabulary and serve as evidence of the rich historical heritage of Spain.

Key words: Spanish language, Arabic language, lexical borrowings, vocabulary, linguistics, lexicon, lexicology, loanwords.

Вступ. Поява іншомовних лексичних запозичень є поширеним лінгвістичним явищем у багатьох мовах. Вони не лише демонструють еволюційну природу мови, як системи, що постійно змінюється та розвивається, але й є прямим доказом контактів і взаємодії однієї мови з іншими.

Запозичення слугують для позначення нових понять чи реалій суспільного життя та виникають як результат технологічного прогресу, культурного розвитку (наприклад, нові тенденції в мистецтві, моді або літературі) чи співіснування кількох мовних систем у межах однієї території чи суспільства.

Поява арабізмів, тобто слів арабського походження, в іспанській мові не є випадковою. Більшість із них проникли до лексичного фонду іспанської мови в часи Середньовіччя внаслідок тісного співіснування іспаномовного та арабського суспільства на території Іберійського півострова. Ці слова переважно запозичувалися в таких сферах вжитку, як: агрокультура, точні науки, продукти харчування чи спеції, військова справа, навігація, географічні назви чи державні посади та проходили тривалий процес адаптації до фонетичних і морфологічних норм іспанської мови.

За сучасними оцінками, лексика іспанської мови налічує близько 4 тисяч слів арабського походження, переважна більшість з яких представлена іменниками, що становить суттєву частину від усього лексичного складу мови та є доказом її багатомовної історико-культурної спадщини [1].

Актуальність статті зумовлена значною кількістю запозичень арабського походження в словниковому складі іспанської мови та їх широким використанням у багатьох сферах життя сучасного суспільства.

Запропоноване дослідження, що має міждисциплінарну спрямованість, покликане

продемонструвати роль запозичень з арабської мови у формуванні іспанської лексики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що багато дослідників займалися вивченням запозичень з арабської мови та їх впливу на формування лексичного фонду іспанської мови. Так, наприклад, Ali Abdel-Latif у статті «Arabismos en el español actual: traducción, lengua e imagen» досліджував загальні тенденції функціонування арабізмів в іспанській мові, особливості їх адаптації та способи перекладу іспанською мовою [2].

Своєю чергою Ali Ibrahim Hasan El-Shboul у роботі «Los arabismos en la historia lingüística del español: Una estrategia para el aprendizaje del español y el árabe como lenguas extranjeras» аналізував лексичні запозичення арабського походження за сферами їх використання та способами асиміляції до норм іспанської мови з історико-лінгвістичної перспективи, розглядаючи арабізми як матеріал для вивчення арабської чи іспанської мов як іноземних [3].

Dalila Fasla у дослідженні «Origen etimológico y variación lingüística del arabismo ojalá en el español de las dos orillas» вивчала етимологію арабського вислову *Ojalá*, його лінгвістичні варіації та особливості використання в граматичній системі іспанської мови [4].

Крім того, Mihai Enăchescu у двох своїх роботах «Pérdida y sustitución de arabismos en español» [5] та «Pérdida y reemplazo de arabismos en español: Los nombres de oficios» розглядав етимологію та еволюційний розвиток арабізмів у межах лексичного фонду іспанської мови, аналізуючи лексичні одиниці за ступенем їх використання в сучасному іспаномовному суспільстві [6].

Мета статті полягає у дослідженні ролі запозичень з арабської мови у формуванні лексичного фонду іспанської мови.

Завдання статті:

- окреслення концепту лексичного запозичення;
- аналіз історії та причин появи арабізмів у лексичному фонді іспанської мови;
- аналіз запозичень з арабської мови з етимологічної перспективи та опис їх адаптації до морфологічних та фонетичних норм іспанської мови;
- класифікація арабізмів за сферами використання.

Результати. Цей розділ буде складатися з двох частин: теоретичної та практичної. У першій частині буде представлена теоретична база роботи, тобто визначення поняття лексичного запозичення та окреслення історичних передумов і причин появи запозичень з арабської мови в іспанській лексиці. Друга частина буде більш практичною і передбачатиме аналіз арабізмів у контексті їх адаптації та етимології. Також у другій частині буде здійснено класифікацію запозичень за основними сферами їх використання.

Королівська академія іспанської мови (Real academia española) пояснює термін «лексичне запозичення» (*extranjerismo o préstamo lingüístico*) як слово, яке одна мова запозичує з іншої, незалежно від того, чи служить воно для позначення нових реалій, чи конкурує з термінами, що вже існують у мові. У цій академії зазначено, що запозичення іншомовних слів є одним із головних способів задоволення потреб мови в нових термінах та, як наслідок, розширення її словникового запасу [7].

Загалом, поява лексичних запозичень є прямим результатом контакту чи взаємодії мов та зумовлена такими соціально-культурними факторами, як:

- мовний чи культурний контакт;
- лексична необхідність;
- технологічний розвиток;
- мода, престиж та культурний вплив.

Мовний чи культурний контакт передбачає співіснування двох мов в одному суспільстві протягом певного часу чи їх взаємодію як результат соціальних чинників, як-от торгівля, міграція чи завоювання певної території.

Під лексичною необхідністю мають на увазі появу іншомовних слів для позначення нових концептів чи реалій життя суспільства у випадку відсутності в мові власних засобів для їх опису.

Технологічний прогрес, зі свого боку, також сприяє появі запозичень, адже впровадження нових технологій чи винаходів у повсякденне життя вимагає створення чи запозичення вже наявних іншомовних слів для визначення технологічних неологізмів.

Культурний вплив, престиж чи модні тенденції збагачують словниковий склад мови новими лексичними одиницями. Так, виникнення нових літературних чи мистецьких течій, поширення нових тенденцій у світі моди чи домінування певної мови в одній сфері людської діяльності спричиняють появу лексичних запозичень для опису нових реалій суспільного життя.

Варто зазначити, що вищезгадані фактори безпосередньо стосуються появи слів арабського походження, тобто арабізмів, у лексичному фонді іспанської мови.

Королівська академія іспанської мови визначає арабізми (*arabismos*) як слова, що походять з арабської та пропонує такі приклади: *aceituna, alcalde, álgebra, arroba, azúcar, gazpacho, guitarra, naranja* [7].

Арабізми в лексичному складі іспанської мови з лінгвістичної позиції є прикладом суперстрату (*superestrato*), адже демонструють вплив мови, котра поширилася на не властивій їй географічній території, де розмовляють іншою мовою, та зникла, залишивши фонетичні, лексичні чи граматичні особливості в мові, яка збереглася [8].

Поява арабізмів в іспанській лексиці розпочалася в епоху Середньовіччя під час мусульманського правління на території Піренейського півострова та пов'язана з поняттями конкісти та реконкісти. У 711 році арабські та берберські війська з півночі Африки вторгаються на території Іберійського півострова, розпочинаючи період конкісти (ісп. *conquista* – завоювання), та після знищення Вестготського королівства до 722 року захоплюють більшість території півострова, крім регіону Астурії та Країни Басків. На завойованих територіях араби створили державу Аль-Андалус (*Al-Andalus*), яка поділялася на менші державні утворення: халіфати та емірати. На цій території почали впроваджуватися мусульманські звичаї та закони, які, однак, співіснували з уже чинними суспільними правами.

З 722 року християнські королівства півночі півострова (Арагон, Леон, Кастилія)

починають процес реконквісти території від маврів (ісп. *reconquista* – відвоювання), що триватиме до 1492 року та закінчиться падінням Гранади, останнього оплоту мусульман на Піренеях. Протягом майже 800 років протистояння між державами християн і мусульман на території півострова існували поруч досить багатогранні християнські та мусульманські суспільства, представлені такими соціальними групами, як: християни, маври (нащадки арабів та берберів, що сповідували іслам), мувалади (християни, що прийняли іслам), мосараби (християни, які проживали на підконтрольних мусульманах територіях), мориски (мусульмани, що перейшли в християнство), сефарди (євреї Піренейського півострова) та мудехари (мусульмани, що залишилися на відвойованих християнами територіях).

Своєю чергою таке тісне та тривале перебування двох спільнот у межах однієї території спричинило контакт між іспанською й арабською мовами та, як наслідок, проникнення лексичних запозичень у словниковий склад цих мов.

Науковий та технічний прогрес, розвиток торгівлі та ремесел, соціальне співіснування різних груп населення (змішані шлюби, арабізація населення задля отримання певних привілеїв (відміна податків, можливість обіймати державні посади) сприяли поширенню арабської мови на всій території Аль-Андалус як мови престижу, культури і соціальної сфери життя суспільства.

Alí Ibrahim Hasan El-Shboul зазначає, що прихід арабів позитивно вплинув на розвиток Піренейського півострова в галузях державної організації, філософії, науки, культури, соціальних норм, тваринництва, гірничої справи, сільського господарства, містобудування, музики та мистецтва [3].

Тоді як християнські королівства півночі півострова використовували латину як основну мову державного управління та судової системи, на основі якої і сформувалися романські мови, зокрема кастильська (іспанська), араби принесли мову, яка мала іншу природу, ніж романські: арабську, з її різними письмовими та усними проявами, яка стала домінувати в культурі та адміністративній сфері на території Аль-Андалус.

Згодом на територіях, підконтрольних мусульманам, виникли та набули поширення

мосарабські діалекти, зокрема андалузська арабська мова (*árabe andalusí, árabe hispánico* чи *romance hispánico mozárabe*), що утворилися в результаті змішування народної латини й арабської мови.

Зважаючи на всі перелічені вище лінгвістичні особливості, на підконтрольних арабам територіях переважало двомовне суспільство принаймні до XI чи XII століття [3].

Завдяки контакту між арабським та християнським світом на території Аль-Андалус лексика арабського походження почала проникати в лексичний фонд кастильської (іспанської) мови, а згодом, зокрема завдяки розвитку перекладу, науки та торгівлі, арабізми поширилися й на інші романські мови (португальську, французьку, італійську).

Інститут Сервантеса (*Instituto Cervantes*) зазначає, що лексику арабського походження, що проникла в лексичний фонд іспанської мови в часи Середньовіччя, можна поділити за сферами її використання:

– арабізми, пов'язані зі зброєю та обороною території (*Arabismos en el mundo de las armas y de la defensa del territorio*): *alcázar, alcazaba, atalaya, almudena, alférez, alarde, zaga, almirante, adalid*;

– арабізми, пов'язані з водними ресурсами (*Arabismos en relación con los recursos hidráulicos*): *azud, noria, acequia, aljibe, alberca, aceña*;

– арабізми, пов'язані з рослинами, деревами, тваринами та сільськогосподарською продукцією (*Arabismos en relación con plantas, árboles, animales y productos del campo*): *acelga, albaricoque, alcachofa, alcaravea, alcornoque, algodón, alhelí, alubia, arrayán, azafrán, azúcar, berenjena, chirivía, jara, alacrán, alcazra, jabalí, retama, zanahoria*;

– арабізми, пов'язані з ремеслами (*Arabismos en relación con la artesanía*): *alfarería, jarra, taza, jofaina, badana, alicates, tarea, alcanfor, azufre, alquitrán, albayalde*;

– арабізми зі сфери торгівлі (*Arabismos en relación con el comercio*): *zoco, alhóndiga, almacén, alcabala, aranceles, aduana, tarifa, almud, azumbre, arroba, fanega, quintal, almoneda, maravedí, ceca*;

– арабізми, пов'язані з науками (*Arabismos en relación con el mundo de las ciencias*): *cifra, guarismo, cero, álgebra, logaritmo, algoritmo, química, alcohol, elixir, alambique, redoma, cenit, auge*;

– арабізми, пов'язані з територіальною організацією (Arabismos en relación con la organización territorial): aldea, alfoz, arrabal, barrio, alquería, almunia, alcalde, alguacil;

– арабізми, пов'язані з житлом (Arabismos en relación con la vivienda): albañil, alarife, aldaba, zaguán, alcoba, tabique, alféizar, azotea;

– арабізми, що позначають предмети побуту чи одягу (Arabismos en relación con el ajuar): alfombra, chaqueta, jubón, zaragüelles, albornoz, almirez, azafate, almohada, alfiler;

– арабізми зі сфери релігії (Arabismos en relación con el culto): almuédano, alminar, mezquita;

– арабізми, пов'язані з іграми та розвагами (Arabismos en relación con el juego y con el entretenimiento): ajedrez, alfil, jaque, azar, tahúr, laúd;

– арабізми, що описують кольори (Arabismos en relación con los colores): añil, azul, carmesí, aloque, alazán, albarazado;

– професії (nombres de oficios y de profesiones): alfayate, albéitar, albacea, azacán [9].

Інститут Сервантеса (Instituto Cervantes) стверджує, що переважна більшість запозичених арабізмів представлена іменниками, проте є приклади запозичень й інших частин мови, зокрема:

– дієслів (alardear, alborozar, arrear, azotar, gandulear у haraganear, які є похідними від арабських слів, та acicalar);

– прикметників (baladí, baldío, gandul, garrido, haragán, mezquino);

– вигуків (¡Arre!, ¡Ojalá!, ¡Hala!);

– прислівників (he aquí, de balde, en balde, de marras);

– прийменників (hasta);

– артиклів (*al* чи його скороченої форми *a*, що утворює перший склад численних арабських запозичених слів в іспанській мові: aceite, acimut, alacrán, alicates, arroba, azúcar, azul) [9].

Іспанська мова містить численні арабські запозичення, що пояснюється необхідністю називати предмети та види діяльності, які араби принесли на півострів, а також престижем, який тоді мала розвинена арабська культура. Такі запозичення охоплюють майже всі сфери людської діяльності та є кількісно найпоширенішими після власне слів латинського походження [3].

Варто зазначити, що арабізми набули значного поширення серед топонімічних назв Іспанії. Так, від арабського слова Alcalá (арабською замок) походять назви місцевостей Calatañazor, Calatorao, Calaceite, Calatrava, Calatalifa, Calatayud [10].

Деякі муніципалітети Іспанії зберегли у своїх назвах арабську основу Alcalá, наприклад: Alcalá de Chivert, Alcalá de Ebro, Alcalá de Henares, Alcalá de Moncayo, Alcalá de la Selva, Alcolea, Alcolecha [9].

Також деякі назви топонімів зберегли своє початкове арабське значення Albacete – рівнина, Guadalajara – кам'яна річка, Gibraltar – гора Такіда, La Mancha – без води, Madrid – джерело, Medina Sidonia – місто, Almería – сторожова чи оглядова вежа, Algeciras – зелений острів, Jaén – перехрестя караванів [11].

Деякі назви річок (Guadalquivir – велика річка, Guadalaviar – біла річка) та гір (Javaloyes – високі гори, Gibraleón – гора джерел, Jabalcón – гора сурми чи антимона) також мають арабське походження [10].

Назва автономної спільноти Андалусія походить від арабської назви Іберійського півострова – Al-Andalus.

Досить цікавим є походження вигуку Ojalá, який походить від арабського виразу wa šá lláh, що означає «якщо Бог захоче / якщо Божа воля (si Dios quiere / quiera Dios)» [4].

Dalila Fasla зазначає, що цей вираз мав багато варіацій у процесі своєї адаптації (ajolá, ajolai, ajualá,ajuolá, onjalá, onjalai, osalá, oxalá(h), oxallá(h), ajollá) доки набув звичної зараз форми ojalá [4].

Процес адаптації слів арабського походження до граматичних і фонетичних норм іспанської мови був досить тривалим, та, за словами Ali Abdel-Latif, *поділявся на три етапи*:

– етап запозичення (Etap de transferencia): період переходу лексичних одиниць з однієї мови в іншу без будь-яких спроб адаптації до норм мови: fatwa, niqab, burka, muftí, sunita, chiita, intifada, sharía, Alá, ramadán [2];

– етап асиміляції (Etap de asimilación): період адаптації лексичних запозичень до фонетичної та граматичної систем мови: muyahidín, fedayín, halal, Alá, muftí, fetua [2];

– етап використання, зрілості та креативності (Etap de explotación, madurez у creatividad): період утворення похідних лек-

сичних одиниць від уже адаптованих іншомовних запозичень за допомогою наявних у мові морфологічних ресурсів (yihad, yihadista, yihadismo, salaf, salafista, salafismo, islam, islámico, islamista, islamismo, islamólogo, islamizar, islamización) [2].

Проте не всі запозичення з арабської мови збереглися в словниковому складі іспанської мови протягом століть еволюції та продовжують використовуватися в сучасному суспільстві.

Наприклад, такі слова, як aldrán, almud, azumbre, cadahe, cahíz, celemín, fanega, maravedí, mencal, tomín, alamín, almogávar, almocadén, zalmedina, adivas, ajuagas, bezoar, alcatenes, tibo зникли з активного вжитку [5].

Інші арабізми були замінені аналогами чи більш звичними висловами з інших мов, наприклад:

- alarife – arquitecto, maestro de obras;
- albéitar – veterinario;
- alfaquín – médico, doctor;
- trujamán – intérprete;
- alatar – droguero, perfumista;
- alfajeme – barbero;
- albardán – bufón;
- alfayate – sastre [6];
- adalid – caudillo, capitán;
- azogue – mercurio;
- alinde – acero;
- jebe – alumbre;
- alferecía – epilepsia;
- zaratán – cancer;
- acíbar – áloe [5].

Арабізми в лексичному фонді іспанської мови – це результат тривалого історичного розвитку мови й суспільства та століть співіснування двох різних культур на одній території, що збагатили лексику новими термінами і сформували важливу частину історико-культурної спадщини Іспанії.

Практична частина цього дослідження передбачає аналіз запозичень у контексті їх адаптації й етимології та класифікацію за основними сферами використання.

Було проаналізовано 60 арабізмів: aceituna, bellota, laúd, azúcar, algodón, limón, adalid, tambor, mazmorra, arroba, hachís, yemení, ajedrez, hazaña, almacén, albahaca, arsenal, algoritmo, albañil, gabán, zanahoria, alcachofa, escabeche, alberca, albur, alférez, islam, alcancía, azul, mezquita, alcázar, alfombra, noria, guitarra, adoquín, nazarí, naranja, rehén,

carmesí, ojalá, almuédano, alcalde, tarea, dado, engarzar, almohada, aduana, escaque, jarabe, elixir, alcanfor, azafrán, aceite, química, cenit, auge, cifra, acimut, albaricoque, álgebra [12].

З морфологічного погляду переважна більшість запозичень представлена іменниками (54 слова), проте наявні приклади прикметників (4 слова: yemení, nazarí, azul, carmesí), дієслів (1 слово engarzar) та вигуків (1 слово ojalá).

Говорячи про адаптацію арабізмів, варто зазначити, що проаналізовані слова є повністю адаптованими фонетично, графічно та семантично до граматичних і фонетичних норм іспанської мови. Запозичення були пристосовані до граматичної системи мови (отримали граматичні категорії роду та числа) та пройшли процес фонетичної й графічної адаптації (наголос та написання характерні для іспанської).

За своєю етимологією всі 60 лексичних запозичень походять від арабських термінів, що були запозичені з андалузької арабської чи класичної арабської, зокрема: aceituna походить від виразу з андалузької арабської azzaytūna, що виник від арабського zaytūnah; bellota – від арабського ballūṭa, laúd – від al‘ūd та ‘ūd; azúcar – від assúkkar та sukkar; algodón – від alquṭūn та quṭn; limón – від арабського laymūn; adalid – від dalīl; tambor – від ṭabál; mazmorra – від maṭmūrah; arroba – від arrúb та rub; hachís – від ḥašīš; yemení – від yamaní; ajedrez – від aššitrang̃ та šitrang̃; hazaña – від ḥasanah; almacén – від maḥzan; albahaca – від ḥabaqah; arsenal – від dār aššinā‘ah; algoritmo – від ḥisābu lġubār; albañil – від albanní та bannā‘; gabán – від qabā‘; zanahoria – від safunnárya; alcachofa – від alḥaršúf[a]; escabeche – від assukkabáġ та sikbāġ; alberca – від birkah; albur – від būrī; alférez – від fāris; islam – від islām; alcancía – від kanz; azul – від lāzaward; mezquita – від mašġid; alcázar – від alqáṣr та qaṣr; alfombra – від alḥánbal; noria – від nā‘ūrah; guitarra – від qīṭārah; adoquín – від addukkín та dukkān; nazarí – від naṣrī; naranja – від nārang̃; rehén – від rihān; carmesí – від qarmazí; ojalá – від wa šá lláh; almuédano – від mu‘addīn; alcalde – від alqāḍi та qāḍī; tarea – від ṭarīḥa; dado – від a‘dād; engarzar – від ġarzah; almohada – від miḥaddah; aduana – від dīwān; escaque – від šāh; jarabe – від šarāb; elixir – від al‘iksīr; alcanfor – від alkafūr та kāfūr; azafrán –

від *za‘farān*; *aceite* – від *azzayt*; *química* – від *kīmiyā*; *cenit* – від *samt*; *auge* – від *awġ*; *cifra* – від *ṣifr*; *acimut* – від *assumūt*; *albaricoque* – від *albarqūq* та *burqūq*; *álgebra* – від *alġabru* [8].

Вищезгадані арабізми можна класифікувати за такими сферами використання:

– овочі та фрукти: *aceituna*, *bellota*, *limón*, *zanahoria*, *alcachofa*, *naranja*, *albaricoque*;

– спеції та продукти харчування: *azúcar*, *albahaca*, *escabeche*, *azafrán*, *aceite*, *jarabe*;

– будівлі, конструкції та матеріали: *algodón*, *poria*, *alberca*, *adoquín*, *almacén*, *alcázar*;

– предмети побуту та одяг: *alfombra*, *almohada*, *gabán*, *alcancía*;

– математика та астрономія: *algoritmo*, *cifra*, *álgebra*, *cenit*, *acimut*;

– хімія та медицина: *química*, *elixir*, *alcanfor*, *jarabe*, *hachís*;

– професії, сфера управління, фінансів та закону: *albañil*, *alcalde*, *aduana*, *tarea*, *arroba*, *auge*;

– оборонні споруди та військові терміни: *adalid*, *alférez*, *rehén*, *arsenal*, *mazmorra*, *alcázar*, *hazaña*;

– музика та дозвілля: *laúd*, *tambor*, *guitarra*, *ajedrez*, *dado*, *escaque*, *engarzar*, *albur*;

– кольори та патронімічні слова: *yemení*, *nazarí*, *azul*, *carmesí*;

– релігія: *islam*, *mezquita*, *almuédano*, *ojalá*.

Як видно з класифікації, арабізми вкоренилися в багатьох сферах повсякденного життя від назв овочів, фруктів, спецій чи предметів побуту до точних наук, медицини, назв споруд, військових термінів, музики, релігії та дозвілля.

Висновки. Отже, дослідження показало, що лексичні запозичення є результатом мовних контактів, соціально-культурних чин-

ників та поступального розвитку мови як знакової системи. Запозичення з арабської мови відіграли значну роль у формуванні іспанської лексики. Процес їх появи був пов’язаний з існуванням мусульманської держави на території Аль-Андалус (Іберійському півострові) у період з 711 по 1492 рік та домінуванням арабської мови в тогочасному суспільстві як мови культури, престижу і технологічного розвитку.

Процес асиміляції арабізмів був досить тривалим і передбачав їх пристосування до норм іспанської мови (адаптацію до граматичної системи, фонетики та написання, приаманного іспанській мові).

Значна частина слів арабського походження зберегла у своїй будові характерні арабські елементи (артикуль *al* чи його скорочену форму *a*), що утворюють перший склад багатьох запозичень.

Варто зазначити, що лексика арабського походження використовується у різноманітних сферах вжитку, як-от: продукти харчування, спеції, математика, астрономія, медицина, військова справа, дозвілля, побут, релігія, топонімічні назви та сфера управління.

Запозичення з арабської мови є не лише прикладом історичної еволюції іспанської мови, але й формують важливу частину історико-культурної спадщини Іспанії.

Запропоноване дослідження є корисним інструментом, що розкриває роль запозичень з арабської мови у формуванні іспанської лексики та показує загальні тенденції їх використання.

Перспективи подальших розвідок у цьому науковому напрямі вбачаємо в детальному дослідженні етимології, особливостей вжитку та сфер використання арабізмів у сучасній іспанській мові.

Література:

1. Cortez González S. Desde Arabia - Castellano Actual Castellano Actual | Castellano Actual de la Universidad de Piura. Castellano Actual de la Universidad de Piura. URL: <https://www.udep.edu.pe/castellanoactual/desde-arabia/#:~:text=Se%20calcula%20que%20el%20español,%20portugués,%20italiano>
2. Abdel Latif A. M. Arabismos en el español actual: traducción, lengua e imagen. *Nueva revista del Pacífico*. 2018. № 69. С. 1–33. URL: <https://doi.org/10.4067/s0719-51762018000200001>
3. Hasan El-Shboul A.I. Los arabismos en la historia lingüística del español: Una estrategia para el aprendizaje del español y el árabe como lenguas extranjeras. *Revista de Filología y Lingüística de la Universidad de Costa Rica*. 2018. T. 44. № 2. С. 179. URL: <https://doi.org/10.15517/rfl.v44i2.34696>
4. Fasla D. Origen etimológico y variación lingüística del arabismo ojalá en el español de las dos orillas. *VARIACIÓN. Revista de variación y cambio lingüístico*. 2025. T. 2. № 1. С. 159–190. URL: <https://doi.org/10.30827/3020.9854rvcl.2.1.2025.31786>
5. Enăchescu M. Pérdida y sustitución de arabismos en español. Szeged : JATEPress, 2020. 245 с.

6. Enăchescu M. Pérdida y reemplazo de arabismos en español Los nombres de oficios. *Studia Iberystyczne*. 2017. T. 16. № 16. C. 37–52. URL: <https://doi.org/10.12797/si.16.2017.16.03>
7. Los extranjerismos o préstamos lingüísticos | El buen uso del español. RAE - ASALE. URL: <https://www.rae.es/buen-uso-español/los-extranjerismos-o-préstamos-lingüísticos>
8. Diccionario de la lengua española | Edición del Tricentenario | RAE - ASALE. Diccionario de la lengua española. URL: <https://dle.rae.es/>
9. Arabismos CVC. Biblioteca fraseológica y paremiológica. En torno al léxico (2 de 15). CVC. Centro Virtual Cervantes. URL: https://cvc.cervantes.es/lengua/biblioteca_fraseologica/n1_cantera/lexico_02.htm
10. Barceló C. Toponimia de al-Andalus (España y Portugal) – Al-Andalus y la Historia. Al-Andalus y la Historia – Revista de divulgación histórica. URL: <https://www.alandalusylahistoria.com/?p=3808>
11. Topónimos de origen árabe en la península Ibérica. Departamento de Geografía e Historia. IES Bachiller Sabuco. Albacete. URL: <http://perseo.sabuco.com/historia/toponimosarabes.pdf>
12. Equipo editorial, Etecé. 50 Ejemplos de Arabismos. Ejemplos. URL: <https://www.ejemplos.co/50-ejemplos-de-arabismos/>

References:

1. Cortez González, S. (2012). Desde Arabia - Castellano Actual Castellano Actual | Castellano Actual de la Universidad de Piura. Castellano Actual de la Universidad de Piura. Retrieved from: <https://www.udep.edu.pe/castellanoactual/desde-arabia/#:~:text=Se%20calcula%20que%20el%20español,%20portugués,%20italiano...>
2. Abdel Latif, A. M. (2018). Arabismos en el español actual: traducción, lengua e imagen. *Nueva revista del Pacífico*, (69), 1–33. DOI: <https://doi.org/10.4067/s0719-51762018000200001>
3. Hasan El-Shboul, A. I. (2018). Los arabismos en la historia lingüística del español: Una estrategia para el aprendizaje del español y el árabe como lenguas extranjeras. *Revista de Filología y Lingüística de la Universidad de Costa Rica*, 44(2), 179. DOI: <https://doi.org/10.15517/rfl.v44i2.34696>
4. Fasla, D. (2025). Origen etimológico y variación lingüística del arabismo ojalá en el español de las dos orillas. *VARIACIÓN. Revista de variación y cambio lingüístico*, 2(1), 159–190. DOI: <https://doi.org/10.30827/3020.9854rvcl.2.1.2025.31786>
5. Enăchescu, M. (2020). Pérdida y sustitución de arabismos en español. *JATEPress*.
6. Enăchescu, M. (2017). Pérdida y reemplazo de arabismos en español Los nombres de oficios. *Studia Iberystyczne*, 16(16), 37–52. DOI: <https://doi.org/10.12797/si.16.2017.16.03>
7. Los extranjerismos o préstamos lingüísticos | El buen uso del español. (s. f.). RAE – ASALE. Retrieved from: <https://www.rae.es/buen-uso-español/los-extranjerismos-o-préstamos-lingüísticos>
8. Diccionario de la lengua española | Edición del Tricentenario | RAE - ASALE. (s. f.). Diccionario de la lengua española. Retrieved from: <https://dle.rae.es/>
9. Arabismos CVC. Biblioteca fraseológica y paremiológica. En torno al léxico (2 de 15). (s. f.). CVC. Centro Virtual Cervantes. Retrieved from: https://cvc.cervantes.es/lengua/biblioteca_fraseologica/n1_cantera/lexico_02.htm
10. Barceló, C. (2022). Toponimia de al-Andalus (España y Portugal) – Al-Andalus y la Historia. Al-Andalus y la Historia – Revista de divulgación histórica. Retrieved from: <https://www.alandalusylahistoria.com/?p=3808>
11. Topónimos de origen árabe en la península Ibérica. (s. f.). Departamento de Geografía e Historia. IES Bachiller Sabuco. Albacete. Retrieved from: <http://perseo.sabuco.com/historia/toponimosarabes.pdf>
12. Equipo editorial, Etecé. (2016). 50 Ejemplos de Arabismos. Ejemplos. Retrieved from: <https://www.ejemplos.co/50-ejemplos-de-arabismos/>

Дата першого надходження статті до видання: 03.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.04.2026